

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolor i kommuner
med låg utbildningsnivå vid Fridhemsskolan i
Arvidsjaurs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning avseende med vilken kvalitet Fridhemsskolan arbetar för att genom undervisning och studie- och yrkesvägledning stärka elevernas tillit till den egna förmågan, ge dem möjlighet till utveckling och en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Granskningen omfattar årkurserna 7–9 vid den aktuella skolan.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolor i kommuner med låg utbildningsnivå \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/om-skolinspektionen/utredningar/utredning-2021-2022-skola-1).

Beslut:

Skolinspektionens bedömningar

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Fridhemsskolan i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som *i flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i hög utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Identifierade utvecklingsområden

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever stimuleras och utmanas utifrån sin nivå, även de elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling. Vissa lärare behöver även i högre grad förmedla tillit till elevernas förmåga. Vidare behöver lärarna utveckla arbetet med att ge eleverna kontinuerlig återkoppling som innehåller information om elevernas styrkor och hur de kan utvecklas mot målen.
- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i högre utsträckning koppla samman skolämnen med vägledning, visa på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher samt ge eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val.
- Rektorn behöver i högre grad förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen och försäkra sig om att de gör detta. Rektorn behöver ge lärarna och studie- och yrkesvägledaren förutsättningar för detta arbete. Därvid behöver rektorn förmedla betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. I detta arbete behöver rektorn se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **18 december 2023** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:583) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Lärarna utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Lärarna utformar undervisningen så att alla elever, utifrån deras kunskapsmässiga nivåer, stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Vid behov samverkar lärarna och elevhälsan för att möta och stimulera eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer.
- Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Lärarna ger kontinuerlig återkoppling till eleverna om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Lärarna ser till att eleverna får uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som i *flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna till viss del utformar undervisningen så att alla elever får stimulans och utmaningar utifrån de olika kunskapsmässiga nivåer de befinner sig på men att fokus ofta blir på att få alla elever att nå minst godkänt. Lärarna utformar i stort undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga samt förmedlar höga förväntningar på eleverna. Det framkommer dock att eleverna inte upplever att alla lärare i undervisningen visar att de har höga förväntningar på dem. Det framgår av granskningen att lärarna i viss utsträckning samverkar med elevhälsan avseende hur de kan stödja och stimulera eleverna i

undervisningen, men att den samverkan som sker främst handlar om de elever som behöver stöd för att nå betyget E i olika ämnen.

Granskningen visar vidare att lärarna uppmuntrar och berömmar eleverna för deras framsteg samt ger dem möjlighet att reflektera över sitt lärande för att de ska få syn på sitt lärande. Lärarna ger eleverna återkoppling, men det varierar hur pass utvecklad återkopplingen är och om den hjälper eleverna att utvecklas att nå så långt som möjligt.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierat utvecklingsområde* nedan.

Motivering

Lärarnas förväntningar på eleverna varierar

Granskningen visar att lärarna i stort utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga. Av intervjuer med elever framgår att de anser att de flesta lärare har höga förväntningar på eleverna. Några elever berättar dock att lärarnas förväntningar varierar och att de upplever att vissa lärare inte visar att de har några förväntningar på eleverna. Eleverna berättar vidare att lärarna i de flesta ämnen ger dem extra uppgifter för att utmana eleverna. Eleverna kan exempelvis i de samhällsorienterande ämnena få fördjupa sig inom ett område, när de blivit klara med de ordinarie uppgifterna. Någon elev uppger dock att det kan bli tråkigt på lektionerna i vissa ämnen. Det handlar om tillfällen då eleverna är klara med sina uppgifter eller att eleverna redan kan det de ska jobba med på lektionen. Intervjuer med lärare visar att lärarna uppfattar att de förmedlar höga förväntningar på eleverna. Några av lärarna säger att de arbetar för att skapa goda, positiva relationer till eleverna och visa eleverna att de tror på dem. Vidare framhåller lärarna vikten av att visa eleverna vad de faktiskt har klarat av eftersom vissa elever har svårt att se det själva. Några lärare uppger att de visar sina förväntningar på eleverna bland annat genom att vara tydliga med vad de ska göra och varför. Enligt eleverna varierar det vilka krav lärarna ställer på eleverna men att lärarna generellt kräver att eleverna ska lyssna och göra sitt bästa, arbeta på lektioner och bli klar med uppgifter innan en uppsatt deadline.

Lärarna utformar undervisningen främst med fokus på att få alla elever att nå godkänt

Granskningen visar att lärarna på olika sätt arbetar för att kunna möta eleverna utifrån deras olika kunskapsnivåer men att fokus ofta blir på att få alla elever att nå minst betyget E. I intervjuer med lärare framkommer flera exempel på hur de arbetar för att kunna lägga undervisningen på en nivå som passar alla elever. En lärare som undervisar i språk berättar exempelvis att eleverna får arbeta med texter som ligger på olika svårighetsnivåer. Eleverna kan också få olika svåra

arbetsuppgifter och läraren försöker även anpassa litteratur efter elevernas intressen. En lärare som undervisar i matematik berättar att läromedlet är uppbyggt på ett sådant sätt att eleverna kan arbeta med uppgifter på olika svårighetsnivåer. Läraren uppger att hen har genomgångar med grunderna för alla elever och att hen sedan utvecklar undervisningen utifrån eleverna individuella utvecklingskurvor. Det innebär att eleverna arbetar med samma område under lektionerna, men på olika nivåer och vissa elever arbetar med moment på en mer avancerad nivå. Av intervjuer med elever framgår det att lärarna i vissa ämnen utformar undervisningen så att det finns möjlighet för eleverna att göra uppgifter på olika nivåer. I ämnet matematik finns exempelvis uppgifter på tre nivåer och eleverna kan då välja den nivå som passar eleven bäst. Läraren som undervisar i matematik och naturvetenskapliga ämnen säger dock att det är svårare att utforma en undervisning på en mer avancerad nivå i naturorienterade ämnen, eftersom undervisningen behöver ligga på en lägre nivå från början och att det då blir svårt att hinna med moment på en högre nivå. Enligt intervjuade elever finns det även skrivuppgifter på olika nivåer i de samhällsorienterade ämnena. Elever berättar att alla elever arbetar med samma uppgifter i samhällsorienterade ämnen, naturorienterade ämnen och i svenska, men att det finns möjlighet att utveckla sitt arbete och till exempel skriva mer eller på en högre nivå. Eleverna säger dock att de flesta elever på skolan nöjer sig med att uppnå den grundläggande nivån för att nå ett godkänt betyg. Några lärare berättar att det inte riktigt finns utrymme i undervisningen för att hinna stimulera de högpresterande eleverna, utan de får ofta arbeta mer självständigt. Lärarna uppger att det på skolan är stort fokus på att få eleverna att nå betyget E.

Av granskningen framgår att lärarna i viss utsträckning samverkar med elevhälsan avseende hur de kan stödja och stimulera eleverna i undervisningen. Samverkan handlar dock främst om elever som är i behov av extra anpassningar och särskilt stöd för att nå betyget E i olika ämnen. Både rektorn och flera lärare uppger i intervju att skolans tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens är begränsad. Rektorn uppger att skolan har tillgång till två specialpedagoger som totalt arbetar 40 procent av en heltidstjänst mot årskurserna 7–9. Enligt rektorn räcker inte detta för att täcka skolans behov av specialpedagogisk kompetens. Rektorn uppger att den största delen av specialpedagogernas arbetstid nu går till utredningar av särskilt stöd. Lärarna säger att de kan få handledning av elevhälsan i hur de kan utforma uppgifter, men att elevhälsans främsta fokus är på de elever som behöver mest stöd för att kunna nå betyget E och att samverkan med lärarna främst sker kring dessa elever.

Lärarna ger uppmuntran och bekräftelse till eleverna

Granskningen visar att lärarna uppmuntrar och berömmar eleverna för deras framsteg samt ger dem möjlighet att reflektera över sitt lärande. Av intervjuer med elever framgår att de flesta av eleverna upplever att många lärare ger dem beröm

och uppmuntran i undervisningen. Eleverna nämner särskilt lärarna som undervisar i samhällsorienterande ämnen samt ämnena tyska, spanska och svenska. Såväl elever som lärare ger också flera exempel på hur eleverna får möjligheter att reflektera över sin utveckling och sitt lärande. Eleverna berättar att de i ämnena bild och engelska samt samhällsorienterande ämnen får möjlighet att jämföra sina tidigare genomförda arbeten med sådant de gjort nyligen, för att kunna få syn på sin egen utveckling. Enligt eleverna har de även arbetat med kamratrespons i undervisningen i svenska. Några elever berättar också att de uppmanas att skriva loggbok i ämnet slöjd som de sedan ska använda för att utvärdera sitt arbete. En lärare som undervisar i matematik berättar att eleverna brukar få ta del av olika elevlösningar och diskutera vad som behöver utvecklas. En lärare som undervisar i svenska och engelska berättar att hen brukar diskutera och ställa frågor till eleverna i samband med olika arbetsuppgifter de har gjort. Frågorna ger eleverna möjlighet att bland annat fundera över vilka arbetsätt som passar dem bäst. En lärare som undervisar i musik uppger att eleverna i samband med att de arbetar praktiskt får berätta hur de tycker att det har fungerat och varför det fungerat på ett visst sätt. En lärare som undervisar i samhällsorienterande ämnen berättar att hen på olika sätt försöker synliggöra för eleverna när de lyckas med något, för att få dem att tro på sig själva. Läraren gör detta bland annat genom att eleverna får jämföra arbetsuppgifter med tidigare uppgifter de gjort, för att se att de har utvecklats. En lärare som undervisar i svenska och engelska berättar att hen sätter upp mål i början av lektionen som hen sedan utvärderar tillsammans med eleverna. Läraren berättar också att eleverna utifrån checklistor fått träna på att bedöma varandras texter.

Lärarna ger eleverna återkoppling men den innehåller inte alltid information om hur eleverna kan arbeta för att utvecklas

Granskningen visar att en del lärare, men inte alla, ger eleverna en återkoppling som innehåller information om hur eleverna ligger till just nu och hur de kan utvecklas ännu mer. Eleverna uppger i intervju att de får både muntlig och skriftlig återkoppling av lärarna i princip alla ämnen. Några lärare uppger i intervju att de i sin återkoppling förmedlar till eleverna dels vad de har gjort bra och dels vad de behöver tänka på framåt, för att utveckla och förbättra sitt arbete. Av intervju med elever framgår att lärarna är noga med att informera om vilka mål och betygskriterier som gäller för de olika ämnena. Enligt några elever är lärarna bra på att förenkla och tydliggöra, så att eleverna förstår kriteriernas innebörd. Några elever berättar också att lärarna brukar visa olika elevexempel för att illustrera vad som krävs för olika betyg, i samband med att de går igenom betygskriterierna. Några elever uppger att återkopplingen innehåller uppmuntrande inslag som hjälper dem att komma framåt i sin kunskapsutveckling, medan andra elever anser att återkopplingen endast ibland ger information om vad de ska göra för att komma vidare. Enligt någon elev måste eleverna uttryckligen fråga vissa lärare för att få sådan information. Någon lärare berättar att eleverna får spontan, muntlig

återkoppling på lektioner och mer strukturerad återkoppling i skolans lärplattform i skriftlig form. Enligt lärarna så arbetar alla lärare på skolan med återkoppling i lärplattformen, vilket är uttalat från rektorn. Enligt en lärare har rektorn även uttalat att lärarna innan varje terminsavslut ska ha ett betygssamtal med alla elever. Rektorn uppger att lärarna är olika bra på att ge eleverna en återkoppling som stärker tilliten till deras egen förmåga. Rektorn har därför startat ett arbete för att utveckla lärarnas återkoppling till eleverna.

Av granskningen framgår att lärarna arbetar för att anpassa återkopplingen till elevernas behov. Några lärare uppger att vissa elever behöver mer muntlig återkoppling medan andra föredrar att få skriftliga kommentarer. Flera av lärarna uppger att de säkerställer att eleverna har förstått återkopplingen. Exempelvis märker lärarna om eleverna har tagit till sig det läraren har förmedlat när läraren går igenom elevernas uppgifter. Om eleverna inte förstått så försöker lärarna förmedla informationen på annat sätt. Lärarna uppger också att de frågar eleverna om de har förstått återkopplingen, i samband med betygssamtalen.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Rektorn är väl insatt i hur skolans lokala kontext¹ kan präglade skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn agerar vid behov för att förändra en låg förväntansbild. Rektorn försäkrar sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet.
- Rektorn ser till att det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Efter uppföljningar av elevresultat och skolans arbetsprocesser vidtar rektor vid behov åtgärder för att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt. Rektorn förmedlar att det är skolans ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

¹ Det omgivande samhället.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *hög utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn verkar för att skapa engagemang för skolarbetet hos personal, vårdnadshavare och elever. Rektorn har en bild av vilka faktorer i skolans lokala kontext som kan påverka elevernas, vårdnadshavarnas och skolpersonalens inställning till skolarbete negativt. Vidare är rektorn uppmärksam på om faktorer i skolans lokala kontext påverkar lärarnas förväntningar på eleverna. Det framgår av granskningen att rektorn även är uppmärksam på om det finns tecken på att elevers inställning och engagemang för skolarbetet påverkas negativt av eventuella kamrateffekter. Rektorn förmedlar till skolpersonalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet. Granskningen visar också att rektorn arbetar för att stärka en samverkan med vårdnadshavarna

Granskningen visar vidare att rektorn ger förutsättningar för en undervisning som ger eleverna möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Rektorn involverar personalen i uppföljningar och analyser av elevernas kunskapsutveckling. Rektorn följer upp elevernas kunskapsresultat i varje ämne och vissa av skolans arbetsprocesser. Rektorn följer exempelvis upp hur undervisningen bedrivs i de olika klassrummen. Dessutom inhämtar rektorn elevernas synpunkter på undervisningen. Granskningen visar också att rektorn analyserar elevernas resultat och vid behov beslutar om utvecklingsåtgärder.

Motivering

Rektorn har insikt om den lokala betydelsen för inställning till skolarbete

Granskningen visar att rektorn har en bild av vilka faktorer i skolans lokala kontext som kan påverka elevernas, vårdnadshavarnas och skolpersonalens inställning till skolarbete negativt. Rektorn uppger att det generellt är ett ganska lågt engagemang för skolarbete bland eleverna samt att det generellt är en låg utbildningsnivå hos vårdnadshavarna. Enligt rektor kan man se en koppling mellan engagemang hos vårdnadshavare och hur det går för ungdomarna i skolan. De elever som lyckas väl har ofta engagerade föräldrar och de elever som lyckas mindre väl har som regel vårdnadshavarna som har ett lågt engagemang för skolan och skolarbetet. Rektorn berättar att skolan framgent kommer att arbeta med elevers delaktighet och inflytande i undervisningen, som ett sätt att öka elevernas motivation och engagemang.

Granskningen visar att rektorn är uppmärksam på om faktorer i skolans lokala kontext påverkar personalens förväntningar på eleverna. Enligt rektor har lärarna höga förväntningar på eleverna och ibland kan det finnas risk att lärarnas

förväntningar gör att kraven på eleverna hamnar på en alltför hög nivå. Rektorn uppger att de i dessa fall får jobba med att lärarna ska möta eleverna utifrån deras nivå.

Det framgår av granskningen att rektorn är uppmärksam på om det finns tecken på att elevers inställning och engagemang för skolarbetet påverkas negativt av eventuella kamrateffekter. Enligt rektorn skiljer det sig åt mellan olika klasser huruvida eleverna påverkar varandra. I en del klasser påverkar eleverna varandra positivt och i andra klasser påverkar de varandra negativt. Det planerade arbetet med delaktighet och inflytande är ett sätt att försöka stärka elevernas engagemang för skolarbetet. I syfte att belysa inställningar bland eleverna samt bryta negativa attityder och stärka det positiva har skolan även deltagit i ett projekt där samarbete med en regional teatergrupp varit en del. I samarbetet ingick bland annat att eleverna fick prova på att jobba med improvisation.

Rektorn motverkar en låg förväntansbild och försäkrar sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga

Det framgår av granskningen att rektorn förmedlar till skolpersonalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet. Enligt rektorn arbetar de mycket med normer, värden och elevsyn i personalgruppen. Vissa lärare har enligt rektorn svårare att se att det ibland är en förändring i den egna undervisningen eller av det egna sättet att bemöta elever som behöver komma till stånd för att undervisningen ska möta alla elever på ett bra sätt. Enligt rektorn får dessa lärare handledning.

Granskningen visar vidare att rektorn arbetar för att stärka en god samverkan med vårdnadshavarna. Av intervjuer framgår att skolan samverkar med vårdnadshavarna via olika kanaler, såsom föräldraråd, föräldramöten och utvecklingssamtal. Utöver det har rektorn och lärarna planer på att marknadsföra skolan genom att informera och visa de positiva saker de gör. I intervjuer berättar lärare att de just fokuserar på hur de ska kunna vända trenden med vikande intresse för att delta i föräldramöten bland elevernas vårdnadshavare.

Skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling

Granskningen visar att rektorn involverar personalen i uppföljningar och analyser av elevernas kunskapsutveckling. Lärarna och studie- och yrkesvägledaren uppger i intervju att de deltar i de löpande uppföljningar av elevernas kunskapsresultat som sker via klasskonferenser. Lärarna sitter en gång per år och analyserar elevernas kunskapsresultat och betygsstatistik. Lärarna analyserar även eleverna resultat i ämnesgrupperna och sätter upp mål för sina respektive ämnen. De mål som ämneslagen sätter upp följer rektorn enligt egen uppgift upp regelbundet.

Vidare visar granskningen att rektorn följer upp elevernas kunskapsresultat i varje ämne och vissa av skolans arbetsprocesser. Rektorn följer upp elevernas

kunskapsutveckling löpande via ett antal avstämningspunkter såsom klasskonferenser varje termin samt vid de tillfällen lärarna skriver omdömen och sätter betyg. Enligt rektorn uppmärksammar hon särskilt om det är något eller några ämnen där det över tid är låga resultat och sätter in insatser vid behov. Rektorn följer även upp några av skolans arbetsprocesser. Rektorn besöker klassrummen och följer upp hur undervisningen bedrivs i de olika klassrummen. Vid dessa besök tittar rektorn bland annat på hur lärarna bemöter eleverna. Rektorn har även, inom ramen för ett arbete som syftar till att göra lärmiljöerna mer tillgängliga, följt upp hur lärarna arbetar med anpassningar i klassrummen. Vidare framgår det av intervjuer att rektorn inhämtar elevernas synpunkter, framförallt genom enkäter men också genom samtal med elever.

Granskningen visar också att rektorn analyserar det som framkommer i uppföljningen och vid behov beslutar om åtgärder för att utveckla undervisningen. Enligt rektorn så har hon uppmärksammat låga resultat i något ämne och sett att det beror på att eleverna inte alltid vet vad och hur de ska göra för att komma vidare i sitt arbete. Rektorn har därför beslutat om specifika insatser i samverkan med ansvarig lärare. Rektorn har även uppmärksammat generellt låga resultat i en specifik elevgrupp. I dessa fall har rektorn beslutat om insatser såsom en- till en undervisning och att eleverna ges undervisning i mindre grupp i ämnena svenska, matematik och engelska. Rektorn har också inlett ett arbete med att utveckla lärarnas återkoppling till eleverna, som tidigare nämnts.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning inslag som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval integreras i undervisningen. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Lärarna förmedlar en positiv syn på skolarbete och betydelsen av skolarbete för elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i undervisningen och bidrar därigenom till att synliggöra faktorer² som kan påverka studie- och yrkesval. Lärarna visar i undervisningen upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval.

² Såsom socioekonomisk bakgrund, kön och kulturell bakgrund.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna i viss utsträckning kopplar samman skolämnen med vägledning inför elevens framtida studie- och yrkesval och i låg grad visar på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Granskningen visar vidare att lärarna till viss del problematiserar och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön som kan begränsa eleverna framtida studie- och yrkesval, men att de sällan berör föreställningar kopplat till social och kulturell bakgrund som också kan begränsa eleverna. Det framgår vidare att lärarna endast i begränsad utsträckning visar på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher. Lärarna ger eleverna vissa möjligheter att reflektera kring sig själva och sin utveckling i förhållande till sina framtida mål och olika studie- och yrkesval.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Lärarna framhåller till viss del betydelsen av skolarbetet i relation till elevernas framtida studie- och yrkesval

Det framgår av granskningen att en del lärare kopplar samman undervisningen med vägledning inför elevens framtida studie- och yrkesval genom att ge eleverna möjlighet att utveckla en förståelse för hur kunskaper i olika ämnen kan ha betydelse för deras framtid. Av intervjuer med elever framgår att en lärare som undervisar samhällsorienterande ämnen brukar koppla samman pågående arbetsområden med aktuella händelser i samhället samt visa på betydelsen av kunskaper i ämnet, exempelvis i samband med inslag i undervisningen som handlar om lag och rätt. Vidare berättar eleverna att en lärare i engelska brukar säga att kunskaper i olika moment de arbetar med är bra för den som vill jobba med språk i framtiden. Av intervjuer med andra elevgrupper framgår dock att inte alla elever upplever att lärarna så tydligt kopplar samman ämnen med framtida studie- och yrkesval. I lärarintervjuerna framkommer vissa exempel. En lärare som undervisar i matematik berättar att hen brukar säga till eleverna att det som de lär sig i grundskolan inom matematiken är en viktig grund för framtida studier. Lärarna som undervisar i engelska säger att de påpekar för eleverna att de behöver kunna engelska för sitt kommande arbetsliv, exempelvis behöver de kunna läsa manualer som är skrivna på engelska om de arbetar som mekaniker. En lärare som undervisar i svenska säger att hen brukar koppla textarbete till utveckling av språket och tänkandet. Läraren berättar att de också brukar prata om vilka yrken som kan vara relevanta senare. En lärare som undervisar i naturorienterande

ämnen berättar att hen ibland kopplar moment i undervisningen till vad kemister arbetar med. Läraren som undervisar i trä- och metallslöjd och teknik uppger att hen tar upp vilka yrken som finns kopplat till ämnena, blanda annat tändstickstillverkare, tandtekniker och svetsare. Läraren berättar att hen tar upp vad skogs-, trä- och metallindustrin har betytt för norra Sverige. En lärare som undervisar i samhällsorienterade ämnen har genomfört undervisningen på engelska när skolan hade utländska gäster, för att visa eleverna att de kan använda språket i yrkeslivet. Vidare framkommer det av intervjuer med lärare att eleverna får skriva personligt brev och CV i svenskan. Eleverna får också vissa möjligheter att prata om och formulera framtida mål i syfte att bidra till ökad motivation. Detta förekommer dock främst när eleverna har samtal med sina mentorer.

Lärarna synliggör endast i viss utsträckning faktorer som kan påverka studie- och yrkesval samt delvis visar en bred vy av möjliga studier och yrken

Granskningen visar att lärarna i viss utsträckning problematiserar och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval, men att de sällan berör föreställningar kopplat till social och kulturell bakgrund. Intervjuer med elever visar att de i samband med vissa moment i några ämnen har pratat om könsnormer och andra normer i samhället. I ämnet bild har de exempelvis diskuterat hur kvinnor och män kan framställas i olika sammanhang och om hur man kan vända på sådana normer. Några elever berättar att de i ämnet historia bland annat har diskuterat hur maktförhållande mellan könen sett ut ur ett historiskt perspektiv. Några av lärarna uppger att de inom ramen för olika arbetsområden diskuterar med eleverna kring sexualitet, könsnormer, identitet och självkänsla. En lärare uppger att hen ibland inom ramen för värdegrundsarbetet på mentorstid diskuterar med eleverna vad som kan vara begränsande för deras framtida val, exempelvis normer och förväntningar kopplat till kön. I intervjuerna framkommer dock inga exempel på att lärarna problematiserar kring hur traditionella föreställningar om social och kulturell bakgrund kan begränsa eleverna i deras framtida studie- och yrkesval.

Vidare framgår det av granskningen att lärarna endast i begränsad utsträckning visar på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher. Flera lärare uppger i intervju att de inte har ett utvecklat arbete för att i undervisningen visa eleverna en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. I intervjuer med elever framkommer att de inte tycker att de pratar så ofta om yrken på lektionerna, eller att lärarna ger en bild av olika framtida yrken. Några elever uppger att de inte brukar arbeta med moment som handlar om olika utbildningar eller yrken. Några andra elever berättar att de gjort ett arbete i ämnet bild där de fick undersöka vilka olika yrken som kan kopplas till ämnet, vilka utbildningar som krävs för dessa och vilken lönenivå det kan handla om. Under pandemin fick eleverna även göra en så kallad digital prao. I samband med detta pratade sina lärare under en veckas tid om olika yrken. I intervjuer med lärare framkommer att det framförallt är genom den

praktiska arbetslivsorienteringen som eleverna får inblick i olika yrken. Enligt en lärare är det inte alltid enkelt att ordna studiebesök för eleverna på grund av stora avstånd. En lärare som undervisar i teknik samt trä- och metallslöjd har dock ordnat och genomfört ett antal studiebesök med eleverna.

Granskningen visar att lärarna ger eleverna vissa möjligheter att reflektera kring sig själva och sin utveckling i förhållande till sina framtida mål och olika studie- och yrkesval. Av intervjuer med elever framgår att mentorerna brukar fråga vad eleverna har för planer och framtida mål, ofta i samband med utvecklingssamtal. Vissa lärare gör det också under lektionstid, exempelvis i samband med att eleverna ska börja med ett nytt arbetsmoment i de samhällsorienterande ämnena. I samband med utvecklingssamtalen får eleverna också möjlighet att reflektera över sina egna styrkor och utvecklingsbehov, delvis kopplat till framtida mål samt till framtida studie- och yrkesval. Av intervjuer med lärarna framgår att lärarna främst samtalar om elevernas framtida mål och ambitioner med sina mentorselever. Några av lärarna berättar att de även under lektionstid kan ställa liknande frågor till eleverna i sina undervisningsgrupper.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Rektorn förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till såväl studie- och yrkesvägledaren som till lärarna. Rektorn ger förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn inte på ett tydligt sätt har förmedlat att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Det framgår också att rektorn inte ser till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Vidare framgår att rektorn i låg grad organiserar

studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet.

Granskningen visar vidare att rektorn inte förmedlar att lärarna ska integrerar studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen eller försäkras sig om att de gör detta. Rektorn ger endast begränsade förutsättningar till lärarna och studie- och yrkesvägledaren att arbeta med studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Möjligheterna till samverkan mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren är begränsade och rektorn har inte följt upp om det finns något behov av kompetensutveckling hos lärarna för att kunna bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning. Vidare ser rektorn inte till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna.

Skolinspektionen har identifierat flera utvecklingsområden inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdena och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Rektorn förmedlar inte tydligt betydelsen av en bred bild av möjliga studie- och yrkesval

Granskningen visar att rektorn inte på ett tydligt sätt har förmedlat till personalen att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn säger i intervju att hon inte har uttryckt till personalen vad de ska göra när det gäller hur studie- och yrkesvägledning ska integreras i undervisningen eller hur eleverna ska få möta företrädare för arbetslivet. I intervju uppger rektorn att hen inte har uttryckt några riktlinjer eller mål för detta arbete.

Det framgår av granskningen att rektorn inte ser till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Enligt rektorn finns det troligtvis föreställningar bland eleverna som kan begränsa dem i hur de tänker om sina framtida val av studier och yrken. Rektorn uppger att de flesta av eleverna inte har så stor inblick i olika yrken mer än att de vet vad föräldrarna och de närmaste släktingarna arbetar med. Enligt rektorn arbetar studie- och yrkesvägledaren med att vidga elevernas perspektiv. I intervjun med studie- och yrkesvägledaren framgår att denne i samtal med eleverna arbetar för att vidga elevernas perspektiv och ge dem ökad kunskap om vilka möjligheter som finns avseende framtida studie- och yrkesval. Rektorn berättar även att eleverna arbetat med ett område inom undervisningen i bild vilket gett eleverna en breddad bild av möjliga framtida yrken. Det framgår av granskningen att lärarna tillsammans med

eleverna ibland diskuterar vilka faktorer som kan verka begränsande för framtida studie- och yrkesval, exempelvis olika normer kopplat till kön.

Vidare visar granskningen att rektorn i låg grad organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. Rektorn uppger i intervju att hon inte har uttryckt till personalen att eleverna ska få möta en variation av företrädare för arbetslivet, men att det finns lärare som lyckas väl med att ge eleverna möjlighet till studiebesök. När det gäller företrädare för utbildningsväsendet får eleverna besöka kommunens gymnasieskola.

Rektorn ger begränsade förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevernas perspektiv

Granskningen visar att rektorn inte på ett tydlig sätt har förmedlat till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen. Rektorn följer inte heller upp att lärarna arbetar med studie- och yrkesvägledning i sin undervisning. Det framgår av intervju med rektorn att skolan i nuläget inte har någon plan för hur studie- och yrkesvägledningen ska integreras i undervisningen. I samband med det systematiska kvalitetsarbetet har rektorn förmedlat till personalen att vägledningen ska integreras i undervisningen, men att hon inte har följt upp om så faktiskt sker. Intervjuade lärare berättar att rektorn inte uttalat vikten av att lärarna arbetar med studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Enligt en av de intervjuade lärarna så finns det varken någon samsyn hos lärarna eller någon organisation på skolan för hur de skulle integrera vägledningen i de olika ämnena. Några lärare uttrycker dock att rektorn ger utrymme för lärarna att informera eleverna om gymnasievalet. Lärarna berättar också att rektorn har ett stort förtroende för lärarna och att hon litar på att lärarna genomför det de ska enligt läroplanen, bland annat när det handlar om att vidga elevernas perspektiv inför framtiden.

Det framgår av granskningen att rektorn endast ger begränsade förutsättningar för lärarna och studie- och yrkesvägledaren att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Rektorn uppger i intervju att studie- och yrkesvägledarens tid för närvarande går till att informera eleverna om gymnasiet. Det innebär att det inom ramen för studie- och yrkesvägledarens tjänst inte finns utrymme att stödja lärarna i arbetet med att integrerar studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Rektorn har heller inte uttryckt några sådana förväntningar på studie- och yrkesvägledaren. Under vårterminen föregående läsår saknade skolan helt en studie- och yrkesvägledare. Lärarna uppger i intervju att de tidigare hade ett samarbete med studie- och yrkesvägledaren, men att det nu saknas en sådan samverkan. Lärarna berättar att det finns möjlighet att boka tid med studie- och yrkesvägledaren vid ett tillfälle i veckan, men att det i praktiken inte fungerar då den tiden oftast redan är reserverad för andra möten. Vidare uppger rektorn att hon inte har följt upp om

personalen har behov av kompetensutveckling för att kunna bedriva en studie- och yrkesvägledning som vidgar elevernas perspektiv.

Identifierade utvecklingsområden

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever stimuleras och utmanas utifrån sin nivå, även de elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling. Vissa lärare behöver även i högre grad förmedla tillit till elevernas förmåga. Vidare behöver lärarna utveckla arbetet med att ge eleverna kontinuerlig återkoppling som innehåller information om elevernas styrkor och hur de kan utvecklas mot målen.

Granskningen visar att undervisningen inte alltid ger eleverna möjlighet att stimuleras och utmanas utifrån sina olika kunskapsnivåer. Några lärare upplever att de har begränsade möjligheter att utforma sin undervisning så att alla elever ges stimulans och utmaningar. Vidare visar granskningen att vissa lärare inte så tydligt förmedlar tillit elevernas förmåga. Dessutom framgår det av granskningen att det varierar i vilken grad lärarnas återkoppling till eleverna fungerar som ett stöd för elevernas kunskapsutveckling.

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Även elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska

stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.³ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.⁴ Läraren ska stimulera elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.⁵ Läraren ska vidare ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt uppleva att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.⁶

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att utforma undervisningen så att alla elever ges stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. I detta arbete behöver vissa lärare i högre grad ta hänsyn till elevernas behov av utmaningar och visa höga förväntningar på eleverna. Det kan exempelvis handla om att tillhandahålla mer avancerade uppgifter när de når en viss nivå eller blir klara med vissa uppgifter. Lärarna kan även utveckla uppgifter som ger möjlighet till såväl breddning som fördjupning och låta eleverna samtala om frågor vars syfte är att bidra till reflektion och problematisering, både ämnesmässigt och tankemässigt. Vissa lärare behöver också utveckla arbetet med att ge eleverna kontinuerlig återkoppling om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Exempelvis kan lärarna ge eleverna återkoppling genom att beskriva deras styrkor och utvecklingsbehov i relation till undervisningens innehåll.

Skolinspektionen vill i detta sammanhang påminna huvudmannen om att det enligt skollagen är huvudmannens ansvar att se till att det för eleverna i grundskolan finns tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Den specialpedagogiska kompetensen ska också delta i elevhälsans samlade arbete med att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.⁷

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i högre utsträckning koppla samman skolämnena med vägledning, visa på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher samt ge eleverna

³ Lgr 22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag

⁴ Lgr 22, avsnitt 2.2, Kunskaper

⁵ Lgr 22, avsnitt 2.2, Kunskaper

⁶ Ibid.

⁷ 2 kap. 25 § skollagen (2010:800)

möjlighet att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val.

- Rektorn behöver i högre grad förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen och försäkra sig om att de gör detta. Rektorn behöver ge lärarna och studie- och yrkesvägledaren förutsättningar för detta arbete. Därvid behöver rektorn förmedla betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. I detta arbete behöver rektorn se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna i viss utsträckning kopplar samman skolämnen med vägledning inför elevens framtida studie- och yrkesval och i låg grad visar på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Granskningen visar vidare att lärarna till viss del problematiserar och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön som kan begränsa eleverna framtida studie- och yrkesval, men att de sällan berör föreställningar kopplat till social och kulturell bakgrund som också kan begränsa eleverna. Det framgår vidare att lärarna i begränsad utsträckning visar på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher. Lärarna ger eleverna vissa möjligheter att reflektera kring sig själva och sin utveckling i förhållande till sina framtida mål och olika studie- och yrkesval.

Vidare visar granskningen att rektorn i begränsad utsträckning ger lärarna förutsättningar att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Exempelvis tar inte rektorn reda på vilka eventuella behov lärarna har av kompetensutveckling, för att kunna arbeta med en integrerad studie- och yrkesvägledning. Rektorn arbetar heller inte aktivt för att skolans studie- och yrkesvägledning ska ge eleverna sådana perspektiv och insikter så att deras studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Vidare visar granskningen att rektorn i låg grad organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet.

Enligt skollagen ska eleverna ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.⁸

Enligt läroplanen ska skolan ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.⁹ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt

⁸ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

⁹ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.¹⁰ I Skolverkets kunskapsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*¹¹ framkommer att en framgångsrik studie- och yrkesvägledning innehåller såväl individuell som generell vägledning samt att den integreras i ordinarie undervisning.

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.¹² Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹³ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.¹⁴

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.¹⁵

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. Lärarna behöver i undervisningen i högre grad koppla samman skolämnen med vägledning samt synliggöra hur olika uppfattningar om kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa människors studie- och yrkesval, i syfte att vidga elevernas perspektiv. Vidare behöver lärarna ge eleverna fler möjligheter att se en variation av olika utbildningar och yrken.

Vidare rekommenderar Skolinspektionen att rektorn tydligare förmedlar betydelsen av att lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen och försäkra sig om att lärarna gör detta. Rektorn behöver även ge lärarna och

¹⁰ Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

¹¹ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹² Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹³ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹⁴ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

¹⁵ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

studie- och yrkesvägledaren förutsättningar att bedriva en studie- och yrkesvägledning som är integrerad i undervisningen. I detta arbete behöver rektorn tydliggöra sina förväntningar, inventera och tillgodose lärarnas samt studie- och yrkesvägledarens behov av kompetensutveckling samt se till att studie- och yrkesvägledaren används som en resurs för lärarna. Studie- och yrkesvägledaren kan stödja lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i den ordinarie verksamheten genom att sprida kunskap, initiera verksamhet, delta i planeringen av undervisningen och genomföra vissa undervisningsinslag tillsammans med lärarna. Vidare behöver rektorn verka för att öka elevernas möjligheter att få en bred bild av olika utbildningar och yrken. I detta arbete behöver rektorn i högre grad verka för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn kan exempelvis utforma konkreta mål för arbetet med att motverka traditionella föreställningar som begränsar elevernas val och organisera studie- och yrkesvägledningen så att skolans arbetslivskontakter bidrar till att utmana traditionella föreställningar.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets forskningsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande* och modulen *Studie- och yrkesvägledning i undervisningen åk F-9, särskilt Del 4. Normkritiska perspektiv på studie- och yrkesvägledning i undervisningen*, vara värdefull att användas.

Skolinspektionen vill i detta sammanhang påminna huvudmannen om att det är huvudmannens ansvar att se till att det finns tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Studie- och yrkesvägledaren ska vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av Caroline Engskär, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Britta Seeger.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Fridhemsskolan under vårterminen 2023. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Magnus Ledman och Britta Seeger.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever i årskurserna 8 och 9.
- Tre gruppintervjuer med lärare i årskurserna 7–9.
- En intervju med personal som har specialpedagogisk kompetens samt skolans studie- och yrkesvägledare.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt officiell statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Fridhemsskolan är en grundskola med årskurserna 7–9. Hösten 2022 hade skolenheten totalt 188 elever fördelat på 52 elever i årskurs 7, 58 elever i årskurs 8 och 78 elever i årskurs 9. På skolan undervisar totalt 26 lärare och av dem är 21 legitimerade. 11 lärare saknar behörighet för ett eller flera ämnen som de undervisar.

Fridhemsskolan befinner sig i ett socioekonomiskt blandat område enligt Delmos segregationsbarometer år 2021. Vidare visar Skolverkets statistik för läsåret 2021/22 att andelen elever på Fridhemsskolan med föräldrar som har eftergymnasial utbildning är 42,9, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet på 62 procent. Andelen invånare i Arvidsjaurs kommun som har eftergymnasial utbildning är enligt Statistiska Centralbyrån 21 procent, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet som är på 37 procent.

Lsåret 2021/22 var det genomsnittliga meritvärdet på skolan 234,1. Detta går att jämfört med motsvarande värde för riket som låg på 229,2. Flickornas meritvärde var 237,1 och pojkarnas meritvärde var 232,2.

Skolledningen består av rektorn och den biträdande rektorn. Skolans lärare är indelade i ett arbetslag per årskurs. Skolan har tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens motsvarande 40 procent av en heltidstjänst. Vidare har skolan en studie- och yrkesvägledare som är anställd på 50 procent av en

Skolinspektionen

heltidstjänst och har en behörighetsgivande utbildning för studie- och yrkesvägledning.

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer (26 kap. 20 § skollagen). Nedan redovisas de mål och riktlinjer som är relevanta för den här granskningen.

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

Skollagen

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹⁶

Läroplanen för grundskolan

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.¹⁷ Även elever som lätt når de betygsriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.¹⁸ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.¹⁹ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.²⁰

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna

¹⁶ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

¹⁷ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁸ 3 kap. 2 § skollagen.

¹⁹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²⁰ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.²¹

Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.²² Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.²³

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁴

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skollagen

Enligt skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.²⁵

Läroplanen för grundskolan

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.²⁶ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda

²¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande.

²² Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

²³ Ibid.

²⁴ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁵ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

²⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.²⁷

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.²⁸ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.²⁹ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.³⁰

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.³¹

²⁷ Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

²⁸ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

²⁹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

³⁰ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

³¹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.